

Autoreferat

1. Imię i nazwisko: JOANNA SATOŁA-STAŚKOWIAK

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe / artystyczne – z podaniem nazwy, miejsca, roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej:

A. Stopnie naukowe i tytuły zawodowe:

2007 – stopień doktor nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa słowiańskiego uzyskany w Instytucie Slawistyki PAN w Warszawie; tytuł rozprawy doktorskiej: „Ekwiwalencje przekładowe czasów praeterytalnych w języku polskim a w języku bułgarskim”, promotor: prof. dr hab. Stanisław Karolak, a podczas choroby profesora dr hab. prof. IS PAN Roman Roszko.

2001 – tytuł magistra nauk humanistycznych w zakresie filologii słowiańskiej uzyskany na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Łódzkiego; tytuł pracy magisterskiej: „Zdania z imiesłowami przysłówkowymi w „Panu Tadeuszu” i ich odpowiedniki w bułgarskim tłumaczeniu Błagi Dimitrovej”, promotor: prof. dr hab. Małgorzata Korytkowska.

B. Pozostałe dyplomy i osiągnięcia zawodowe:

2007 – Certyfikat ukończenia seminarium organizowanego przez Helsinki University i Helsinki School of Economics w zakresie nowoczesnych systemów elektronicznych, Helsinki.

2005 – Akt nadania stopnia awansu zawodowego nauczyciela mianowanego, Łódź.

2001 – Świadectwo ukończenia studiów podyplomowych w zakresie administracji i zarządzania w Wyższej Szkole Administracji i Zarządzania w Łodzi.

2001 – Zaświadczenie o ukończeniu specjalizacji nauczycielskiej na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Łódzkiego w zakresie filologii polskiej, Łódź.

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych / artystycznych:

od 2008 – adiunkt w Instytucie Sławistyki Polskiej Akademii Nauk w Warszawie

2007-2014 – adiunkt w Wyższej Szkole Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi

W tym w latach 2006-2008:

- prodziekan kierunku dziennikarstwo i komunikacja społeczna
- wicekanclerz Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej

2006-2007 – asystent w Wyższej Szkole Humanistyczno-Ekonomicznej (potem Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej) w Łodzi

4. Wskazanie osiągnięcia* wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.)

a) tytuł osiągnięcia naukowego / artystycznego

Joanna Satoła-Staškowiak (2015), *Najmłodsza leksyka polska i bułgarska*, Instytut Sławistyki PAN, Warszawa, ss. 280.

Cel naukowy i przedmiot pracy

Celem monografii była ekscerpca, analiza, przygotowanie i prezentacja pierwszego konfrontatywnego opisu najmłodszej leksyki polskiej i bułgarskiej (głównie neologizmów derywowanych od nazw pospolitych). Przedmiotem pracy stały się:

- a. Opis słownictwa występującego w tekstach reprezentujących głównie język ogólny (język literacki i język potoczny), a także język środowiskowy (zawodowy, młodzieżowy) wyekscerpowanego z tekstów mówionych i pisanych, czasem ilustrowanego na tle innych języków słowiańskich: czeskiego, rosyjskiego, słowackiego i ukraińskiego.
- b. Opis stanu współczesnego języka polskiego i języka bułgarskiego, bieżących tendencji rozwojowych obu języków – podobieństw i różnic.

c. Prześledzenie procesów związanych ze wzbogacaniem leksyki, modyfikowaniem słów, ich skracaniem czy zubożaniem wraz z określeniem stopnia wpływów języka angielskiego na konfrontowane w pracy dwa języki słowiańskie.

Konfrontatywna metoda opisu oparta została na równoległym opisie analizowanych jednostek i ich możliwości adaptacyjnych do systemów badanych języków (np. w odniesieniu do internacjonalizmów) na poziomie ortografii, fonetyki czy fleksji. W ten sposób pragnęłam uniknąć przenoszenia opisu jednego języka na język drugi, por. *offroad / off-road – офроуд; trójpak / trzypak; – тpуnак; stretch / strecz – cтpеч, skate / skejt – скейт; remake / rimejk – pимейк; peeling / piling – пилинг, maksisingiel / taxi-singiel; максисингъл; lobbistyczny / lobbystyczny – лобистки, leasingować / lizingować – лизинговам / лизингувам; mailować / mejlować – меїлвам, iPhone / ajfon – айфон; iPod / ajpod – айпод; interfejs / interface – интерфейс; immobilizer / immobiliser – имобилайзер.*

W monografii wskazałam na konkretne rozwiązania naukowo-praktyczne w pracy leksykologa, leksykografa i korpusologa w kontekście badań nad neologizmami. Ustalenia te (dotyczące akceptacji w języku naturalnym najnowszej leksyki, sposobów najbardziej efektywnej ekscerpcji badanego materiału językowego, możliwości włączania do pracy nowoczesnych narzędzi językowych, sposobu opisu materiału we współczesnych słownikach jedno-, dwu- i wielojęzycznych) oparłam na zdobywanych w ostatnich latach własnych doświadczeniach naukowych wynikających z: (a) wieloletnich badań konfrontatywnych (w tym prowadzonych we współpracy między innymi z Instytutem Języka Bułgarskiego Bułgarskiej Akademii Nauk), (b) pracy nad drukowanymi i elektronicznymi słownikami bułgarsko-polskimi, (c) opracowywanych samodzielnie lub we współpracy równoległych korpusach językowych obu języków, (d) własnych kompetencji językowych i badań nad przekładami.

Za cel postawiłam sobie sprawdzenie przydatności nowych narzędzi i autorskiej metodologii w opisie najmłodszej leksyki. Nowością mojego ujęcia jest potraktowanie (poza innymi wykorzystywanymi metodami typu: ekscerpcja prac naukowych, słowników, forów internetowych i portali społecznościowych oraz prowadzenie ankiet wśród nosicieli badanego języka naturalnego) **korpusów językowych** jako jednego z pełnoprawnych i rzetelnych narzędzi wspierających polsko-bułgarskie badania konfrontatywne, a dotychczas wyjątkowo rzadko wykorzystywanego w polsko-bułgarskich rozważaniach. Korpusy językowe mają szczególne znaczenie wtedy, kiedy – jak w przypadku języka polskiego i bułgarskiego –

dysponujemy tylko jednym pełnym, lecz przestarzałym słownikiem bułgarsko-polskim i polsko-bułgarskim autorstwa F. Sławskiego i S. Radewej, który nie zawiera osadzonego mentalnie w XXI wieku materiału językowego. Obserwowana w korpusach wielość przykładów i kontekstów użycia określonego leksemu, jego identyfikacja, możliwość ustalenia stopnia wpływu obcych słów i znaczeń na język naturalny są w mojej monografii wielokrotnie akcentowane (choć ostrzegam przed zbyt pochopnymi wnioskami i nie rezygnuję, dla dobra przyszłych badaczy, z opisu wad, wynikających z nieumiejętnego korzystania z korpusów i narzędzi korpusowych). Tym samym też odeszłam od wyłącznie tradycyjnych badań opartych na analizie formalnej płaszczyzny języka.

Nowa koncepcja zaproponowana w monografii odnosi się do: (a) prezentacji zagadnień teoretycznych w odrębnych rozdziałach (m.in. tworzenie autorskich korpusów językowych, podział na pola leksykalno-semantyczne, tworzenie współczesnych słowników drukowanych i elektronicznych uwzględniających najnowszą leksykę, praktyka tłumaczeniowa i edukacja przyszłych tłumaczy, neosemantyzacja, nowe nazwy w języku w odniesieniu do płci), (b) koncentracji uwagi na uwypukleniu podobieństw i różnic w tworzeniu i użyciu neologizmów oraz ich akceptacji formalnej na poziomie ortografii, fonetyki czy fleksji oraz na częstotliwości (frekwencji) użyć wyekscerpowanych neologizmów, również na kontekście okalającym. Owa częstotliwość użycia pomaga zdecydować o włączeniu (lub odrzuceniu) określonych neologizmów podczas badań nad najmłodszą leksyką. Frekwencja pozwala na odrzucenie okazjonalizmów, które nie są „typowymi” neologizmami, tj. słów, których istnienie jest najczęściej mocno ograniczone konkretną sytuacją komunikacyjną i momentem zakończenia danego zjawiska, które stało się inspiracją dla powstania okazjonalizmu (por. Satoła-Staškowiak 2015: 95). W obu przypadkach, dla neologizmów i okazjonalizmów, kontekst stanowi przepustkę do ich rozumienia, a emocjonalność i chęć podkreślenia odrębności w myśleniu, interpretowaniu rzeczywistości i zjawisk jest powodem ich tworzenia. Podstawową zaś różnicą jest zasięg używanego słowa i właśnie częstotliwość (frekwencja) jego użycia.

Opracowany w monografii hasłowy wykaz najbardziej aktywnych polskich i bułgarskich neologizmów stanowi podstawę materiałową dalszych prac leksykologicznych i leksykograficznych, w tym *Słownika polsko-bułgarskich neologizmów* i kolejnych zeszytów *Współczesnego słownika bułgarsko-polskiego*, obecnie przeze mnie przygotowywanych.

Metodologia pracy

Zmiany zachodzące w przestrzeni społecznej, nowe technologie komunikacyjne, przenikanie obcych morfemów lub słów oraz ogromna rola mediów są przyczyną dynamicznego rozwoju badanej przeze mnie najnowszej leksyki, której kryterium doboru stały się leksemy pochodzące najwcześniej z końca XX wieku, choć najbardziej akcentowany okres to rok 2000 i lata kolejne. W monografii oprócz **terminów** *neologizm*, *neologizmy* stosuję takie określenia jak: *najmłodsza leksyka*, *nowa leksyka*, *najnowsza leksyka*, *najnowsze wyrazy*, *nowe słowa*, *nowe/najnowsze jednostki leksykalne*, *innowacje leksykalne*. Przyjęłam, że używane w różnych opracowaniach językoznawczych terminy opisujące, jak zauważono, te same leksemy i ich liczne przykłady, to terminy wymienne, oznaczające to samo zjawisko językowe.

Potrzeba opracowania zasad pracy nad najnowszą leksyką polską i bułgarską wynikała z **moich wcześniejszych doświadczeń** związanych z 1. pracą nad drukowanymi i elektronicznymi słownikami bułgarsko-polskimi¹, 2. opracowywanymi przeze mnie lub z moim udziałem równoległymi korpusami językowymi obu języków², 3. badaniami nad przekładem³. Podczas tych badań natrafiłam na szereg problemów dotyczących nieobecności istniejących neologizmów w spisie haseł różnych słowników, zaobserwowałam znaczne opóźnienie materiału słownikowego względem współczesnej sytuacji komunikacyjnej, zauważyłam i opisałam zróżnicowaną semantyczno-słotwórczą sytuację neologizmów w procesie ich akceptacji, asymilacji, obserwowałam częste błędne przypisywanie leksemów do grupy neologizmów, podczas gdy jednostki te neologizmami nie były, zauważałam niewłaściwe kwalifikowanie okazjonalizmów do grupy „zwykłych” neologizmów, których częstotliwość użycia i zasięg, w porównaniu z okazjonalizmami, są znacznie większe, a czas istnienia w języku dłuższy, itd. Doświadczenia te pozwoliły mi spojrzeć inaczej na badany materiał i problemy, jakie on sprawia podczas ekscerpacji i analizy. Uznałam, że:

(a) Słowniki (zwłaszcza drukowane) zazwyczaj skoncentrowane są na włączaniu tylko takich leksemów, których sytuacja adaptacyjna jest w języku ustabilizowana. W monografii

1. por. niżej punkt 5-I-4

2. por. niżej punkt 5-I-3

3. por. niżej punkt 5-I-1

pokazałam popularne neologizmy, które są obecnie na różnym poziomie adaptacyjnym (pod względem ortografii, fleksji, słowotwórstwa). Uważam bowiem, że prześledzenie współczesnych procesów rozwojowych języka i analiza najnowszych jednostek nieobecnych w dwujęzycznych słownikach w znaczący sposób rozwija polsko-bułgarskie językoznawstwo konfrontatywne. Pozwala także prześledzić zjawiska dotąd pomijane, takie jak: wulgaryzacja, brutalizacja, ekspresja, potocyzacja.

(b) Wyłącznie równoległy i wspólny opis jednostek może chronić przed nakładaniem perspektywy językowej badacza jednego języka na analizę języka drugiego.

(c) W objaśnianiu poszczególnych neologizmów nie sposób nie wskazać na konieczność użycia własnej kompetencji językowej badacza, natomiast sama terminologia użyta do ich opisu pochodzi i z licznych prac naukowych polskich i bułgarskich językoznawców. Są to między innymi T. Smółkowa, H. Satkiewicz, H. Jadacka, T. Skubulanka, D. Buttlerowa, K. Waszakowa, P. Wierchoń, J. Bralczyk, J. Wawrzyńczyk, D. Blagoeva, S. Kolkovska, E. Perniška, I. Likmanova i wielu innych wskazanych w monografii.

Podczas przygotowywania monografii korzystałam z opracowań poszczególnych języków oraz słowników jedno- i dwujęzycznych takich jak: *Wyczesany słownik najmłodszej polszczyzny* (2005) B. Chacińskiego, *SŁOWA, słowa... Czy je znasz?* (2013) pod redakcją T. Smółkowej lub *Речник на новите думи в българския език* (2010) D. Blagoevej, S. Kolkovskiej, E. Perniškiej, *Miejski słownik slangu i mowy potocznej* i wielu innych. Analizowałam, ze względu na rodzaj badanych tekstów, fora internetowe, wpisy na portalach społecznościowych, rozmawiałam z nosicielami języka naturalnego (w latach 2010-2014). Zebrane słownictwo konfrontowałam pod względem częstotliwości użycia i kontekstu z korpusami językowymi (zarówno dostępnym w Internecie – korpus języka polskiego i korpus języka bułgarskiego, jak i z eksperymentalną wersją *Równoległego korpusu polsko-bułgarsko-rosyjskiego*, której jestem współautorką oraz *Eksperymentalnego współczesnego polsko-bułgarskiego korpusu równoległego i Eksperymentalnego porównawczego korpusu tekstów XXI wieku*, których jestem autorką, także polskimi i bułgarskimi korpusami języka mówionego). Z założenia w monografii nie opisałam wszystkich ciekawych pod względem znaczenia i formy leksemów, które pojawiły się w ostatnich latach. Byłoby to niemożliwe ze względu na objętość pracy oraz jej założenia metodologiczne, do których należało nie tyle zgromadzenie wszystkich przykładów najnowszych neologizmów, co zestawienie i konfrontacja dwóch języków – polskiego i bułgarskiego – pokazanie kontekstu,

kreatywności leksykalnej wraz z niezbędnymi objaśnieniami semantycznymi, słowotwórczymi, rzeczowymi.

Zastosowałam dwa **kryteria doboru leksyki** do badań: czasowy (leksemy pochodzące najwcześniej z końca XX wieku, choć najbardziej akcentowany jest okres po roku 2000) i słowotwórczy (neologizmy derywowane od nazw pospolitych). Większość neologizmów, jakie znalazły się na tak utworzonej liście, została omówiona w monografii. Przejściowy charakter dotyczący akceptacji niektórych form ma swoje odzwierciedlenie w obecności lub braku niektórych jednostek z rodziny językowej. Część analizowanych w monografii przykładów ma pełną realizację (istnieją w języku różne części mowy powiązane znaczeniowo i słowotwórczo), część posiada wyłącznie jednego, dwóch reprezentantów, np. **hybryda* – *хибрида*, **hybrydowy* – *хибриден*, *zoom* – *зум*, *bungee* – *бънджу*, *sushi* – *суси*, *dron* – *дрон*. W wielu przypadkach polski neologizm nie posiada odpowiednika w języku bułgarskim, a bułgarski w języku polskim, por. pol. *oldskulowy* lub bułg. *откутюрен*.

W załączonym, na końcu książki, **hasłowym wykazie neologizmów** przyjąłam trzecie kryterium – umieściłam w nim wyłącznie polskie i bułgarskie neologizmy, które nie są tożsame ze spisem polskich neologizmów i ich odpowiedników w języku bułgarskim, bo te nie zawsze muszą być neologizmami. Takie podejście ma swoje uzasadnienie w tytule monografii, w której wskazuję na najmłodszą leksykę polską i bułgarską. Spis ten ma też odzwierciedlać współczesne tendencje w obu językach poprzez chociażby uwzględnienie popularnych sufixów, prefiksów i złożeń, np. *eko-/eko-*; *euro-/espo*; *e-/e-* itd. Czytelnik jest w stanie samodzielnie, na podstawie kilku ilustracji hasłowych, „zbudować” kolejne derywaty.

Za **najważniejsze** dla mojej monografii uznałam pokazanie żywego najnowszego języka polskiego i bułgarskiego w komunikacji językowej, prześledzenie procesów związanych ze wzbogacaniem, modyfikowaniem, skracaniem czy zubożaniem ich zasobów leksykalnych, przy uwzględnieniu typowych zjawisk systemowo-analitycznych. Omówiłam procesy neosemantyzacji, internacjonalizacji. Opisałam semantyczno-leksykalne możliwości adaptacyjne wybranych, nowych jednostek w języku polskim i języku bułgarskim. Wskazałam różnice między neologizmami a okazjonalizmami. Zaproponowałam **autorski podział neologizmów** ze względu na wspólne **polu leksykalno-semantyczne**. Wyodrębniłam dziewięć grup tematycznych i wskazałam ich udział procentowy: 1. Pojęcia związane z polityką, ideologią czy ustrojem społecznym (24%); 2. Technologie telekomunikacyjne

i informacyjne, sprzęty elektroniczne, modne gadżety (18%); 3. Leksyka związana z handlem czy ekonomią (16%); 4. Terminy bezpośrednio odnoszące się do różnych dziedzin sztuki (14%); 5. Neologizmy pojawiające się w różnych dyscyplinach naukowych (11%); 6. Nowa terminologia sportowa, mająca silny związek z modą, sportowym i zdrowym trybem życia (8%); 7. Neologizmy nazywające pożywienie (5%); 8. Słownictwo modowe (3%); 9. Nazwy nowych religii, sekt, wierzeń oraz całej sfery zjawisk paranormalnych (1%). Prześledziłam i opisałam cechy wspólne oraz istotne różnice badanych polskich i bułgarskich jednostek.

Podział tematyczny uwzględniany jest w różnych pracach leksykograficznych, np. *Słowniku gwary studenckiej* L. Kaczmarka, T. Skubalanki i S. Grabiasa *Bułgarsko-polskim słowniku leksyki potocznej* P. Sotirova, M. Mostowskiej i A. Mokrzyckiej, a także *Słowniku potocznej polszczyzny* J. Anusiewicza i J. Skawińskiego. Nie sposób jednak w prosty sposób przejąć podziału z tych opracowań, gdyż uwzględniają one – w odróżnieniu od mojej monografii – tylko jeden tylko styl słownictwa. Oczywiście, te dziewięć grup tematycznych wspólnych pól leksykalno-semantycznych neologizmów można by zaprezentować za przykładem E. Mlezivy czy K. Waszakowej w dwóch lub czterech najbardziej podstawowych obszarach (por. Mleziva 1996; Waszakowa 2005). Do wyboru innej, arbitralnej prezentacji skłoniła mnie możliwość szczegółowszej charakterystyki zebranego materiału. Wiadomo z drugiej strony, że każdy podział tematyczny jest w dużym stopniu subiektywny, co stanowi powód częstych komentarzy, nierzadko zarzutów (por. Tokarski 2001; Bartmiński 2006 i inni).

W opisie najnowszej leksyki polskiej i bułgarskiej nie pominęłam tematu dotyczącego **tworzenia żeńskich nazw zawodów** od utrwalonych w języku nazw męskich. Konfrontacja obu języków i kontekst społeczny prowadzą do różnych wniosków, które niewątpliwie mają związek z postrzeganiem przez użytkowników języka naturalnego rzeczywistości, hierarchii ważności współczesnego człowieka czy relacji społecznych. Dotyczy to także relacji między płciami i ich sposobu komunikowania się.

Celowo nie uwzględniłam w rozprawie **oceny normatywnej** opisywanych jednostek i procesów. Monografia z założenia nie miała spełniać roli poradnika poprawności językowej, lecz być rzetelnym spisem obserwowanych obecnie neologizmów i towarzyszących im zjawisk. Właściwą ocenę wystawi opisywanym neologizmom przyszłość, która udokumentuje wyłącznie silne jednostki, odrzucając szereg dziś w języku nadużywanych.

W badaniach uwzględniłam za to **praktykę tłumaczeniową**, opisałam możliwości kształcenia przyszłych tłumaczy na podstawie korpusów językowych. Pokazałam liczne korzyści (takie jak pamięć tłumaczeniowa), ale i zagrożenia wynikające z faktu, że korpusy wielojęzyczne to korpusy tłumaczeń (czyli różnorodnych, nie zawsze właściwych, odpowiedników).

Wprowadziłam oryginalny **układ rozprawy**, który pomyślałam jako zbiór odrębnych rozdziałów, z których każdy może być czytany oddzielnie, ale też każdy jest powiązany z pozostałymi ciągiem logicznym, jest ich rozszerzeniem, dopowiedzeniem. Taka propozycja ma wiele zalet i zasadniczo różni się od wielu naukowych tekstów, które należy śledzić wyłącznie w kierunku od początku do ich końca. Daje to czytelnikowi swobodę w wyborze drogi lektury, zwłaszcza że każdy z rozdziałów kończy się osobnym podsumowaniem.

Rozdziały podzieliłam ze względu na źródła prowadzonych badań na cztery główne części: I. Polskie i bułgarskie neologizmy w kontekście współczesnego rozwoju języka; II. Neologizmy a korpusy językowe; III Neologizmy w słownikach drukowanych i elektronicznych; IV Wykaz haseł wybranych polskich i bułgarskich neologizmów. Poszczególne części monografii prezentują warsztat językoznawcy konfrontującego dwa języki należące do tej samej rodziny językowej, leksykografa i korpusologa.

Osiągnięte wyniki:

Do najważniejszych rezultatów monografii należy zaliczyć:

- pierwszy, syntetyczny opis najmłodszej leksyki polskiej i bułgarskiej w oparciu o własną metodę opisu, analizy i prezentacji zagadnień oraz o różnorodne materiały badawcze: słowniki, ankiety, teksty naukowe (tj. dotyczące współczesnego języka polskiego lub języka bułgarskiego) i korpusy językowe (dostępne w sieci dla szerszego odbiorcy lub korpusy eksperymentalne i testowe bazy językowe);
- opis stanu współczesnego języka polskiego i języka bułgarskiego;
- wskazanie bieżących tendencji rozwojowych, określenie podobieństw i różnic w obu konfrontowanych językach słowiańskich: (a) analiza procesów związanych ze wzbogacaniem leksyki, jej modyfikowaniem, skracaniem, ubożeniem; (b) określenie stopnia wpływów języka angielskiego na konfrontowane języki słowiańskie, ilustrowane czasem na tle innych języków z grupy słowiańskiej; (c) możliwie wyczerpujący opis zaobserwowanych podczas konfrontacji zjawisk (np. 1) większa absorpcja angielskiej terminologii komputerowej w języku bułgarskim; 2) większa liczba ucięć morfologicznych w polskich neologizmach; 3)

podobna ilość asymilacji anglosemantyzmów w obu językach; 4) pomieszanie tendencji dotyczących wyboru form odnoszących się do współczesnych nazw zawodów i stanowisk piastowanych przez kobiety w obu językach);

- utworzenie testowego/eksperymentalnego korpusu najmłodszej polszczyzny i bułgarszczyzny;
- utworzenie hasłowego polsko-bułgarskiego wykazu neologizmów (2768 neologizmów), z których neosemantyzyzmy stanowią około 8,8 % całego spisu;
- przygotowanie "instrukcji" dla początkujących językoznawców w dziedzinie tworzenia i korzystania z korpusów, a także z najnowszych słowników drukowanych i elektronicznych jedno-, dwu- i wielojęzycznych.

Możliwości wykorzystania wyników:

- dalsze wykorzystanie opracowanej metodologii w badaniach konfrontatywnych innych języków, także niesłowiańskich, zwłaszcza w zakresie tzw. młodej leksyki – opis zaproponowanych metod np. dotyczących korzystania z baz językowych i podporządkowanych im narzędzi, a także tworzenia własnych korpusów językowych przyczynić się może do: (a) poszerzenia dostępnych w sieci baz językowych współczesnego języka polskiego i bułgarskiego, (b) kontynuacji przez innych badaczy zainicjowanych i prowadzonych w monografii badań konfrontatywnych, dotyczących wybranego zagadnienia lub kilku zagadnień językowych, (c) uwzględnienia nowych sposobów pracy translatorskiej i jej opisu w kolejnych współczesnych opracowaniach, (d) uwzględnienia na zajęciach ze studentami i podczas samodzielnej nauki języka obcego nowoczesnych metod ekscerpcji najnowszej leksyki, jej oceny i warunków użycia itd.);
- włączenie przedstawionych wyników polsko-bułgarskich analiz do już prowadzonych, międzynarodowych badań leksykalnych i leksykograficznych, por. *Bułgarsko-polskie paralele leksykalne (Bulgarian-Polish lexical parallels)* oraz *Polsko-słowacko-bułgarskie leksykalne konfrontacje językowe⁴ (Polish-Slovak-Bulgarian lexical language confrontations)*;
- częściowe włączenie leksyki analizowanej w monografii do II zeszytu *Współczesnego słownika bułgarsko-polskiego* i jej opisanie za pomocą używanych w zeszycie trzech rodzajów klasyfikatorów – tradycyjnych, syntaktycznych i semantycznych;

4. por. Załącznik nr 3 punkt III

- stworzenie *Słownika polsko-bułgarskich neologizmów*, będącego rozszerzeniem wskazanej w monografii listy oraz jej leksykograficznym opracowaniem;
- stworzenie nowego słownika polsko-bułgarskiego i bułgarsko-polskiego uwspółcześionego zarówno metodologicznie, jak i leksykalnie względem *Podręcznego słownika bułgarsko-polskiego* F. Sławskiego i S. Radewej;
- wykorzystanie elementów monografii o instruktażowym charakterze, a dotyczących korzystania z narzędzi badań językoznawczych, w nauczaniu studentów filologii, adeptów językoznawstwa oraz przyszłych tłumaczy;
- wsparcie uczących się języka polskiego i bułgarskiego poprzez udostępnienie im listy wyrazów nienotowanych ani w słownikach, ani w podręcznikach dla tych języków.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych (artystycznych)

I. Zainteresowania naukowe

1. Problematyka przekładu

Problematyka przekładu, dotycząca między innymi zagadnień temporalnych, ekwiwalentności semantycznej przekładu i jego powiązań z szerokim kontekstem, stosunku oryginału do jego tłumaczenia, znajduje się w kręgu moich zainteresowań od czasu prac nad monografią podoktorską *Polsko-bułgarskie odpowiedniości przekładowe* (2010), dotyczącą konfrontatywnego opisu czasów praeterytalnych. Tematowi przekładu, zwłaszcza tłumaczeniom literackim między językiem polskim i bułgarskim poświęciłam także serię artykułów naukowych (zob. Załącznik nr 3 i prace II-B-5; II-B-14; II-B-3; II-A-12; II-A-1) oraz monografię *O bułgarskim tłumaczeniu Pana Tadeusza w przekładzie Błagi Dimitrovej. Rzecz o zdaniach z imiesłowami przysłówkowymi i ich bułgarskimi odpowiednikami*, obecnie oczekującą na publikację po pozytywnych recenzjach wydawniczych.

Dogłębną znajomość teorii przekładu wykorzystuję w praktyce, w tłumaczeniach tekstów technicznych i specjalistycznych, których podejmuję się nieprzerwanie od 2010 r. (por. Załącznik nr 3 punkt V-A-2 lub Załącznik nr 4d punkt III). Praktyka ta zwrótnie pozwala mi podejmować dalszy namysł nad poszczególnymi problemami przekładoznawstwa, zwłaszcza nad kwestią tłumaczenia najnowszej, niestabilizowanej w jednym języku (wyjściowym lub docelowym) lub obu (por. Załącznik nr 3 i artykuły punkt II-

A-10; II-B-9; II-B-10; II-22).

2. Teoretyczne badania konfrontatywne z wykorzystaniem semantycznego języka pośrednika

Moje badania konfrontatywne wpisują się we współczesny nurt badań synchronicznych opierających się na języku-pośredniku. Wykluczam powierzchowne ujęcie badanych tematów, opierające się na praktyce opisu struktur jednego konfrontowanego języka za pomocą drugiego zestawianego z nim języka. Należy zaznaczyć, że czym innym jest język-pośrednik, a czym innym język opisu, którym w moich pracach jest język polski, język bułgarski albo język angielski. Sam termin *interlanguage* (pol. język-pośrednik) znany jest od 1969 roku, użył go Larry Selinker podczas wystąpienia na II Międzynarodowym Kongresie Językoznawstwa w Cambridge. Pojęcie języka-pośrednika zdefiniowała i opisała Violetta Koseska-Toszeva, stosując go do badań konfrontatywnych nad językiem polskim i językiem bułgarskim (por. Koseska, Gargov 1990).

a. Badania nad temporalnością w języku polskim i bułgarskim

Problemom kwantyfikacji zakresowej, modalności i sieciowego opisu znaczeń temporalnych poświęciłam monografię *Polsko-bułgarskie odpowiedniości przekładowe czasów przeszłych*, Warszawa 2010. Jedno- lub wielowariantywna odpowiedniość między formami polskiego i bułgarskiego praeteritum opisywana poprzez wskazanie immanentnych różnic semantycznych i kombinatorycznych, związanych z użyciem bułgarskiego paradygmatu koniugacyjnego była przedmiotem mojego zainteresowania w trzech artykułach naukowych (zob. Załącznik nr 3 i prace II-A-2; II-B-4).

b. Konfrontatywne badania leksykalne

Od 2012 roku w ramach umowy międzynarodowej współpracuję z zespołem językoznawców Instytutu Języka Bułgarskiego BAN kierowanym przez prof. Svetlę Koevą w zakresie badań nad najnowszą leksyką polską i bułgarską. Od roku 2015 jestem kierownikiem polskiego zespołu. W ramach tej współpracy i indywidualnych badań nad najnowszą leksyką powstały liczne artykuły dotyczące konfrontatywnych badań nad neologizmami, wspólnymi polsko-bułgarskimi polami leksykalno-semantycznymi, leksykografii konfrontatywnej czy wymowy młodzieży (zob. Załącznik nr 3: II-A-6; II-B-9; II-A-10; II-B10; II-B-22 i inne).

Od 2014 roku wykorzystuję wiedzę w zakresie konfrontacji leksykalnej w pracach leksykograficznych (m.in. tworzony w Bułgarii przez zespół bułgarskich naukowców pod

kierunkiem prof. D. Blagoevej słownik bułgarsko-polski). Ponadto pracuję nad przygotowaniem projektu *Leksykalne wykładniki organizacji tekstu i zdania na materiale paralelnego korpusu polsko-bułgarskiego*, który w 2014 r. przeszedł do II etapu konkursu Sonata Bis, ale niestety nie uzyskał finansowania (zob. też Załącznik nr 3 i artykuły II-B-19; II-A-9).

Podsumowaniem moich dotychczasowych zainteresowań w zakresie konfrontatywnych badań semantycznych był udział w przygotowaniu do druku (wraz z dr hab. prof. IS PAN D. Roszko) 5. tomu serii *Semantyka a konfrontacja językowa* (por. Załącznik nr 3 punkt II-B-23). W tomie tym Autorzy pochodzący z 6 krajów świata podjęli dyskusję nad metodami i nowymi narzędziami badań konfrontatywnych.

3. Korpusy językowe i bazy tekstów

Korpusy językowe są obecnie narzędziem pracy badacza pracującego w ramach językoznawstwa stosowanego i leksykografii o niekwestionowanej wadze. Sama od kilku lat współtworzę, ale też samodzielnie przygotowuję równoległe i porównawcze korpusy językowe. O zaletach i problemach wynikłych podczas i tworzenia pisałam w wielu publikacjach naukowych (por. Załącznik nr 3 punkt II-A-3; II-A-6; II-A-12; II-B-7; II-B-14 i inne).

a. Eksperymentalny polsko-bułgarsko-rosyjski korpus równoległy

Od 2013 r. jestem wykonawcą powstającego w ramach projektu europejskiego CLARIN-PL (<http://clarin-pl.eu/>) (Common Language Resources and Technology Infrastructure), będącego częścią mapy drogowej ESFRI (European Roadmap for Research Infrastructures, European Strategy Forum on Research Infrastructures), trzyjęzycznego polsko-bułgarsko-rosyjskiego korpusu równoległego. Do moich zadań należą: (a) wyszukiwanie polskich i bułgarskich tekstów spełniających warunki prawne i inne ustanowione dla tego typu baz, (b) digitalizacja, (c) przygotowanie tekstów do zrównoleglenia oraz (c) zrównoleglenie (tzn. ręczne odnoszenie do poziomu zdania) ¼ tekstów korpusu o projektowanej wielkości 6 milionów słowoform.

b. Eksperymentalny i współczesny polsko-bułgarski korpus równoległy i Eksperymentalny porównawczy korpus tekstów XXI wieku

Pracę nad wskazanymi korpusami prowadzę od 2009 roku. Materiał do nich pochodzi z najnowszych tekstów polskich i bułgarskich reprezentujących różne odmiany obu języków: literatura piękna, instrukcje obsługi, dokumenty unijne i inne. Różnoodmianowość tekstów

jest istotna, gdyż ilość neologizmów jest ściśle powiązana z rodzajem przeszukiwanego tekstu. I tak na przykład najwięcej znajdujemy ich w instrukcjach obsługi, w związku z wykorzystywanym tam specjalistycznym językiem, opisującym nowinki techniki, a także w dokumentach unijnych. Proces szukania najnowszej leksyki w literaturze pięknej, choć możliwy, wymaga przesłedzenia i zrównoleglenia znacznie większej ilości dwujęzycznego materiału. W procesie poznawania nowych leksemów niezastąpione są również prasa młodzieżowa, tematyczne fora internetowe (muzyczne, informatyczne, sportowe itp.).

W oparciu o autorski korpus prowadzę polsko-bułgarskie badania konfrontatywne – z perspektywy naukowca i tłumacza – przybliżając zainteresowanym najmłodszą leksykę, obecne tendencje językowe, sposoby tworzenia i korzystania z korpusów językowych i baz językowych, metody opracowywania słowników jedno-, dwu, i wielojęzycznych. Prowadzę także bieżące listy najnowszego słownictwa w języku polskim i języku bułgarskim.

4. Słowniki drukowane i elektroniczne

Rozumiejąc, że wraz z rozwojem techniki zmienia się zapotrzebowanie na konkretne słowniki i sposób prezentacji w nich haseł słownikowych, część mojej naukowej uwagi poświęciłam leksykologii wielojęzycznej tradycyjnej i elektronicznej (por. Załącznik nr 3 punkt II-A-4; II-A-9). Zagadnieniom takim, jak: sposoby tworzenia słowników elektronicznych niebędących prostym przeniesieniem słownika papierowego do innego medium, nieidentyczność semantyczna lub pragmatyczna odpowiedników w słownikach wielojęzycznych, sposoby doboru słownictwa i jego opatrywania klasyfikatorami semantycznymi, tradycyjnymi czy syntaktycznymi w słownikach różnego typu poświęciłam liczne artykuły naukowe, powstające na przestrzeni całej mojej pracy badawczej (por. Załącznik nr 3 punkt II-B-6; II-B-12; II-B-13; II-B-16 i inne).

a. Współczesny słownik bułgarsko-polski.

W latach 2008-2014 uczestniczyłam wraz z prof. dr hab. Violetą Koseską-Toszewą w przygotowaniu pierwszego z czterech, liczącego 8383 haseł słownikowych, zeszytu *Współczesnego słownika bułgarsko-polskiego*. Łącznie przewiduje się, że słownik ten będzie prezentował 40 000 haseł. Materiał językowy uwzględniony w słowniku powiązany jest z *Korpusem równoległym bułgarsko – polskim* (autorki: prof. dr. hab. Ludmiła Dimitrova (IMI BAN), prof. dr. hab. Violetta Koseska-Toszewa) oraz z współtworzonym także przeze mnie *Eksperymentalnym równoległym korpusem polsko-bułgarsko-rosyjskim* (kierownik projektu: prof. dr. hab. Violetta Koseska-Toszewa). Główną motywacją jego powstania jest

leksykograficzna luka istniejąca od czasu wydania *Podręcznego słownika bułgarsko-polskiego* Franciszka Sławskiego. Głównym moim celem podczas prac nad tym słownikiem było uwzględnienie najnowszej leksyki bułgarskiej i polskiej (dotychczas nieprezentowanej w żadnym opracowaniu językoznawczym) opisanej za pomocą trzech rodzajów klasyfikatorów: tradycyjnych, semantycznych i syntaktycznych, zaprojektowanych przez prof. dr hab, Violetę Koseską-Toszewą i zilustrowanych aktualnymi przykładami użycia (zob. na ten temat Załącznik nr 3 II-B-12; II-B-16).

Obecnie trwają intensywne prace nad II zeszytem *Współczesnego słownika bułgarsko-polskiego*, którego jestem autorką.

b. Trzyjęzyczny słownik polsko-bułgarsko-rosyjski

W latach 2011-2013 brałam udział w pracach koncepcyjnych i pierwszych opracowaniach haseł *Trzyjęzycznego słownika polsko-bułgarsko-rosyjskiego* (wraz z prof. dr hab. Violetą Koseską-Toszewą i dr. Maksimem Duškinem). Pomysł konfrontacji trzech języków zdecydowanie odróżnia ten projekt od innych, tradycyjnych dwujęzycznych prac leksykograficznych, które szczególnie w wersji drukowanej zestawiają dwa języki, nie jak w opisanym projekcie trzy. Specyfika powstającego trzyjęzycznego słownika nie polegała wyłącznie na poszerzeniu liczby zestawianych języków do trzech, ale na śledzeniu aktualnych tendencji językowych i rejestracji obrazującego je słownictwa w trzech językach słowiańskich, które są reprezentacją trzech językowych grup słowiańskich – południowej, wschodniej i zachodniej (por. Załącznik nr 3 punkt II-A-9; II-B-13; oraz referaty IV-17; IV-18)

c. Eksperymentalny słownik bułgarsko-polski online

W latach 2009-2013 w ramach współpracy między Instytutem Sławistyki PAN a Instytutem Matematyki i Informatyki BAN pracowałam z prof. dr hab. V. Koseską-Toszewą (IS PAN) nad *Eksperymentalnym słownikiem bułgarsko-polskim online*. Koordynatorem prac ze strony bułgarskiej była prof. dr hab. Ludmiła Dimitrova (IMI BAN). Podstawą dla tworzonego korpusu stał się opracowywany przez Ludmiłę Dimitrovą i Violetę Koseską-Toszewą bułgarsko-polski korpus równoległy o statusie korpusu eksperymentalnego. Moje zadanie polegało na włączeniu do słownika, opracowanej w roku 2010, autorskiej listy haseł terminologii najnowszej, przypisaniu wyekscerpowanym hasłom klasyfikatorów tradycyjnych, semantycznych i syntaktycznych, a także na tłumaczeniu na język polski bułgarskich haseł i zdań, będących przykładami ich użycia. Data ukazania się słownika

w Internecie zależy od czasu zakończenia prac nad informatycznym opracowaniem leksykalnego materiału przez zespół z Instytutu Matematyki i Informatyki BAN kierowany przez prof. dr. hab. Ludmiłę Dimitrową (por. Załącznik nr 3 punkt II-A-4; II-B-6; II-B-12; referaty IV-5; IV-9; IV-10; IV-12 i inne).

d. Elektroniczne słowniki dwu- i wielojęzyczne z językiem polskim

Od roku 2010 w ramach współpracy między Instytutem Sławistyki PAN a Instytutem Lingwistyczno-Informatycznym Ukraińskiej Akademii Nauk (tytuł projektu realizowanego w latach 2010-2014: *Baza terminologii lingwistycznej podstawowych (uniwersalnych) kategorii semantycznych - Linguistic Terminology Database of Basic (Universal) Semantic Categories*; tytuł projektu realizowanego w latach 2015-2017: *Polsko-ukraińskie i ukraińsko-polskie paralele leksykalne - Polish-Ukrainian and Ukrainian-Polish corresponding lexis*) uczestniczę w konferencjach, seminariach i warsztatach organizowanych przez Instytut Lingwistyczno-Informatyczny Ukraińskiej Akademii Nauk w Kijowie.

W ramach tej współpracy opracowywałam, razem z dr. Maksimem Duškinem, wybrane polskie hasła słownikowe, wykorzystywane następnie do prac nad elektronicznymi dwu i wielojęzycznymi słownikami z językiem polskim, a także weryfikowałam hasła opracowane przez zespół prof. dr. hab. Volodymyra Shyrokova (por. Załącznik nr 3 referaty IV-11; IV-13; IV-16; IV-18; IV-24).

e. Słownik polsko-bułgarskich neologizmów

W ostatnich latach moje zainteresowania skupiające się wokół polskich i bułgarskich neologizmów oraz praca nad korpusami językowymi przyczyniły się do powstania spisu około 3400 polskich neologizmów i ich odpowiedników w języku bułgarskim, z których tylko część (w spisie celowo uwzględniono niektóre tylko, przykładowe hasła z najpopularniejszymi opisanymi w książce prefiksami, sufiksami i złożeniami) została zaprezentowana w ostatnim rozdziale monografii *Najmłodsza leksyka polska i bułgarska*. Uwzględnione w spisie hasła to różne rodzaje neologizmów (neologizmy leksykalne, słowotwórcze, neosemantyzmy). Do wykazu świadomie nie włączyłam neologizmów frazeologicznych ani okazjonalizmów. Pełna, uaktualniona lista wraz z bułgarskimi odpowiednikami zaprezentowana zostanie w przygotowywanym przeze mnie *Słowniku polsko-bułgarskich neologizmów*.

Obecnie pracuję nad dalszym podziałem tematycznym neologizmów. To trudne zadanie, ponieważ zasób leksemów w nim umieszczonych ma charakter nie tylko specjalistyczny, lecz

także ogólny, uwzględniając słownictwo nacechowane i nienacechowane funkcjonujące w językach polskim i bułgarskim stosunkowo od niedawna. Nie musi on ponadto pokrywać się w obu z badanych języków (zob. Załącznik nr 3 i referaty IV-20; IV-22).

II. Udział w grantach

Po uzyskaniu stopnia doktora wzięłam udział w **2 grantach międzynarodowych**

1. Mondilex 2008-2011

2. Clarin 2013-2016

(szerzej Załącznik nr 4b punkt III)

III. Udział w konferencjach i warsztatach

W latach 2007-2016 wzięłam udział w **22 międzynarodowych konferencjach naukowych** (Polska, Słowacja, Ukraina, Bułgaria), **kongresie bułgarystycznym i 5 warsztatach**. Brałam udział w przygotowaniu 7 konferencji o zasięgu międzynarodowym i 2 o zasięgu krajowym. Współorganizowałam 4 warsztaty międzynarodowe (por. szerzej Załącznik nr 4d punkt V i Załącznik nr 3 punkt IV).

IV. Udział w międzynarodowych projektach badawczych

Uczestniczyłam lub uczestniczę w 6 międzynarodowych projektach naukowych, w 2 pełnię funkcję kierownika projektu (por. szerzej Załącznik nr 3 punkt III).

V. Inne

Liczba cytowań w oparciu o Harzing's Publish or Perish: 46

Index Hirscha w oparciu o Harzing's Publish or Perish: 4

Jasna Seta - Stańkowiec